

NEOLIT (6000/5500-4200 v prostředí střední Evropy)

Soubor jevů označovaných jako neolitický set (neolithic packet) představuje souhrn technologických a výrobních návyků:

1. přechod k zemědělství (zejména pěstování obilí) a chovu dobytka (rozšíření typů plodin a zvířat do nových území)
2. usedlý způsob života a budování domů (odlesňování)
3. výroba a užívání keramiky (archeologické klasifikace na základě tvarů a technik zdobení)
4. broušená a vrtaná industrie
5. výroba textilií

Dnes je známo, že většina jich byl objevena před neolitem, ale se šířením neolitu dynamicky narůstá jejich hromadné používání.

→ změna náboženského myšlení

- čas lovců je zahleděn do přítomnosti, odvíjí se cyklicky mezi ročními obdobími s jejich zákonitostmi i sezónními zdroji potravy → čas zemědělců je cyklický, ale již s konkrétními obavami směrem k budoucnosti, k příštím sklizním.
- několik primárních center neolitizace lidstva: pro Euroasii nejvýznamější je oblast Mezopotámie a Levanty (10./9. stol. přnl.), Čína, samostatně Amerika
- neolit nepokryl celý evropský kontinent rozhodně ani souvisle, ani najednou (kolem roku 6000 - Karpatská kotlina; kolem roku 5500 - střední Evropa)
- 3 koncepce šíření neolitu:
 - *autochtonistická teorie* – menší lokální centra neolitizace (Srbsko, Rumunsko, případně Rakousko), dnes výhradně domácí původ neolitu uznat nelze
 - *difuzionistická teorie*
 1. demická difuze – spolu s lidmi se šířila i neolitická kultura a zemědělství, G.V. Childe, postupným posunem se šíří populace zemědělců na všechny světové strany, do Evropy vedla jedny jejich cesta přes Balkán a do Dolního Podunají, druhá pobřežím Středozemního moře přes J Itálii a Španělsko do Z Evropy
 2. kulturní difuze (akulturace) - dochází pouze k šíření kulturních elementů, mezolitické populace, které v Evropě existovaly od epipaleolitu, postupně přejímaly neolitický set inovací
 - *substrátová teorie* – pronikání nové zemědělské populace a postupná asimilace pův. mezolitického obyvatelstva, pravděpodobné pro převážnou část kontinentu, postupné překonávání rozdílů a kulturních hranic mezi lovci a sběrači na straně jedné a zemědělci na straně druhé, **i na základě paleoantropologie**, neolitická vlna současně i první šíření Indoevropanů

přírodní podmínky

- nespojitá vegetace přetrvává, žádné temné hvozdzy, které je nutno vypalovat
- stará sídelní území
- sídelní strategie se liší od paleolitické a mezolitické, protože vyhledává území vhodné pro zemědělství, ne pro lov, ten si žádá dominační polohy

sídliště

- rozsáhlá sídliště na sprašových terasách řek, i několik set let vývoje jedné lokality
- zpravidla neohrazené osady
- výjimečně ohrazené osady kultury s lineární keramikou, příklady Morava: Brno-Nový Lískovec, Vedrovice, Uničov-Na Nivách, kultury vypíchané: Pavlov, kultury moravské malované: Hluboké Mašůvky
- osady lidu s MMK byly budovány plánovitě a nesou stopy členění, na základě mikroregionu Bylany (Čechy) ideální konfigurace základních součástí neolitické vesnické jednotky: osada, rondel, pohřebiště, ale rondely pravděpodobně jen v centrálních osadách: Těšetice-Kyjovice (Morava), Svodín (Slovensko)

obydlí

- staroneolitický dům měl nosnou konstrukci o 5 řadách kúlů, na nichž byla ukotvena sedlová střecha, stěny tvořila proutěná armatura s výmazem, poměrně velkých rozměrů (20×5 – 40×9 m)
- studna v Mohelnici = využití spodní vody
- dnes velkodomy i z mladších neolitických kultur, malé domy kúlové konstrukce spíše atypické

rondely

- architektura se sakrální, kalendářní nebo sociální funkcí, kruhové, masivním příkopem/příkopy a palisádami obehnané areály s vchody do 4 světových stran
- dnes víc než 100 takových objektů ve střední Evropě – letecké snímkování
- rondely kultury s moravskou malovanou keramikou: Těšetice-Kyjovice, Hluboké Mašůvky (Morava), Svodín (Slovensko)
- rondely kultury s vypíchanou keramikou Bylany, Kolín (Čechy)

pohřebiště

- první pravidelná pohřebiště ve střední Evropě, i jednotlivé pohřby, zvláště na sídlištích, ale i skelety pohozené v jamách na sídlištích
- kultura s lineární keramikou - pravidelná pohřebiště i pohřby v sídlištních objektech, charakteristický je kostrový ritus, příklad Morava: Vedrovice - dvě kostrová pohřebiště; výjimečně i žárový pohřební ritus, příklad Morava: Kralice na Hané - birituální pohřebiště
- kultura s vypíchanou keramikou jednotlivé hroby, zejména pohřby v sídlištních objektech Těšetice-Kyjovice (Morava) menší pohřebiště také s žárovými pohřby: Praha-Bubeneč, Miskovice u Bylan, Plotiště n. Labem (Čechy)
- kultura s moravskou malovanou keramikou (Lengyel) u nás zpravidla kostrové pohřby na sídlištích, příklady Morava: Těšetice-Kyjovice, příklad ze Slovenska: Svodín - velké pohřebiště je součástí sídliště

figurální plastika

- nejčastěji ženská – univerzální ženské božstvo, Velká Matka, symbol plodnosti, velmi početné

plastiky zvířátek

modely domů